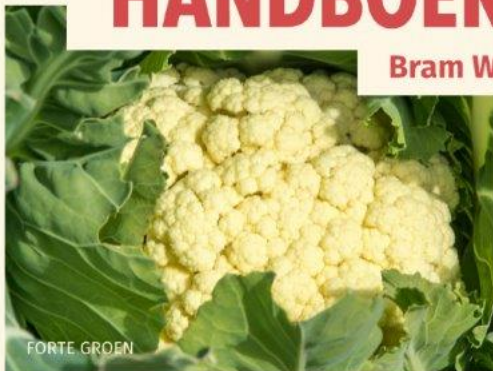

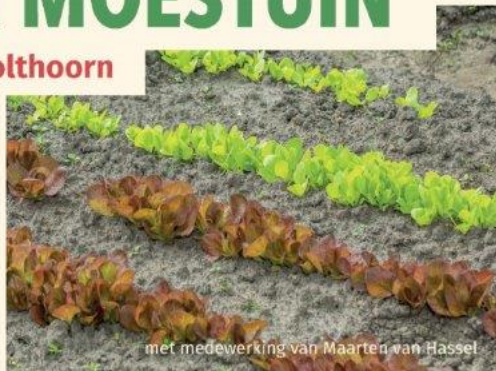
de grond • de seizoenen • zaaien • verzorgen • oogsten

HANDBOEK MOESTUIN

Bram Wolthoorn

FORTE GROEN

met medewerking van Maarten van Hassel

INHOUDSOPGAVE

Waarom een moestuin	p. 9	Om op te zoeken	p. 141
Word je eigen groenteboer	p. 13	• De vier seizoenen – <i>winter</i>	p. 143
Geen moestuin hetzelfde	p. 17	• De vier seizoenen – <i>lente</i>	p. 155
Stromingen in moestuinland	p. 25	• De vier seizoenen – <i>zomer</i>	p. 169
Het weer	p. 31	• De vier seizoenen – <i>herfst</i>	p. 183
Water	p. 35		
De tuin als ecosysteem	p. 45	Ziektes en plagen	p. 195
Vroeger en nu	p. 51	• Mogelijke aandoeningen	p. 197
Familiebanden	p. 59	• Ziektes en schimmels	p. 207
Groente in alle soorten en maten	p. 65	• Preventie- en bestrijdingsmethoden	p. 229
Fruit	p. 71		
Zaden	p. 75	verklarende woordenlijst	p. 232
Vermeerderen	p. 83	register	p. 234
Wisselteelt	p. 87	fotoverantwoording	p. 248
Plantcombinaties	p. 95		
Mest en meer	p. 99		
Kruiden en zo	p. 109		
Bewaren	p. 117		
Wat heb je nodig?	p. 123		
Moestuin en gezondheid	p. 131		
Volkstuinen in Nederland en België	p. 137	In het boek wordt naar de volgende website verwezen: www.handboekmoestuin.be en www.handboekmoestuin.nl	

zol-, brik- en eerdgronden. Podzolgrond bevat ijzer en is daarom rood van kleur; brikgrond bevat veel leem in de onderlaag en eerdgronden bevatten veel humus. Oude, in het verleden zwaar bemeste tuinbouwgrond is een voorbeeld van eerdgrond.

Grond bestaat voor het grootste deel uit mineralen en een klein deel organische stof. En meer of minder water en lucht.

Grondsoorten worden ingedeeld naar de korrelgrootte of, beter gezegd, naar de verhouding en de aanwezigheid van de verschillende groottes.

- grind en stenen (alle delen > 2 mm)
 - zand (50 μm – 2 mm)
 - silt of stof (2 μm – 50 μm) en
 - klei of lutum (< 2 μm) *
- *) 1 μm = 1 micrometer oftewel een duizendste millimeter

Elke grond bevat zand, leem en klei; de verhouding tussen deze bestanddelen bepaalt de grondsoort. Grond met overwegend zand is zandgrond. Als de grond meer dan 25 procent lutum bevat, spreekt men over klei. Lichte klei bevat 25 tot 35 procent lutum. Bij 35 tot 50 procent is klei niet al te zwaar, maar bij meer dan 50 procent lutum spreekt men van zware klei. Hoe meer lutum, hoe zwaarder de klei en hoe moeilijker deze grond bewerkbaar is, zeker als de klei erg nat is – je zakt erin weg – of juist heel droog: de grond is keihard.

Voor de bewerkbaarheid werd soms het begrip afslibbaarheid (of kortweg slib) gebruikt. Een hoog percentage slib betekent een hoog gehalte aan lutum; des te zwaarder de grond dus. Met het toenemen van het percentage slib neemt de bewerkbaarheid af. Als vuistregel geldt dat voor ‘ideale grond’ ongeveer tweederde van het afslibbare deel uit lutum bestaat.

Kleigrond

Het belangrijkste bestanddeel van klei is dus lutum, deeltjes kleiner dan 2 μm . Lutumdeeltjes, ook wel kleimineralen genoemd, bevatten belangrijke voedingselementen voor planten, zoals calcium (Ca), kalium (K) en magnesium (Mg). Kleigrond is daarom vruchtbare grond.

De kleideeltjes zijn schilferige plaatjes van dunne laagjes kleimineralen. Bij verwerking van de bodem komen deze kleimineralen vrij. Door hun scheikundige samenstelling kunnen kleimineralen met water worden verbonden, zodat ze door planten kunnen worden opgenomen.

Kleigronden zijn slecht waterdoorlatend. Bij droogte houden kleigronden regenwater veel langer vast dan zandgronden. Daar staat tegenover dat bij hevige regenval planten natte voeten krijgen – en houden. Omdat kleigronden minder snel uitspoelen dan zandgronden, houden kleigronden spoorelementen beter vast en zijn ze daarom voedselrijker dan zandgronden. Doordat kleigronden niet erg waterdoorlatend zijn, kan klei water opslaan, ‘bufferen’. Planten groeien daardoor op kleigrond gelijkmatiger dan op zandgrond.

Zeeklei bevindt zich langs de kust. Deze is grijs en houdt gemakkelijk water vast, waardoor de klei snel plakkerig wordt. Rivierklei is bruiner en ligt langs rivieren.

Zandgrond

Zandgrond bevat overwegend korrels tussen de 50 μm en 2 mm. Ook zandgrond bevat voedingsstoffen voor planten, maar in mindere mate dan kleigrond.

De oorsprong van zand is divers. Een groot deel van zand bestaat uit kleine fragmenten steen en mineralen. Vaak zitten in zand deeltjes met een biologische oorsprong, zoals stukjes schelp.

Door erosie blijft uiteindelijk het meest stabiele component in het zand over en zo ontstaat zand dat voor het grootste deel uit kwarts bestaat. Kwarts komt voor in de aardkorst en is uitzonderlijk hard. In tegenstelling tot klei kunnen kwartsdeeltjes geen mineralen vasthouden. Ze hebben daardoor geen voedingswaarde. Zandgronden zijn zodoende arme gronden. Ze zijn sterk waterdoorlatend, omdat water

**HET AANLEGGEN
VAN EEN MOESTUIN
IN DE NABIJHEID
VAN EEN INDU-
STRIEGEBIED, EEN
KOLENCENTRALE OF
EEN VUILVERBRAN-
DINGSINSTALLATIE
IS GEEN GOED IDEE.**

gemakkelijk door de ruimtes tussen de zandkorrels kan wegzakken. Door dat laatste verloopt de groei van planten onregelmatig. Na een regenbui ontstaat een groeispurt die stopt zodra de regen is wegge-zakt. Een onregelmatige groei levert kleine, niet al te stevige planten. Het toevoegen van humus vermindert de waterdoorlatendheid.

Veengrond

Er zijn twee soorten veengrond: laagveen en hoogveen. Laagveen is niet echt een grondsoort, maar een stapeling van door zuurstofgebrek onverteerde plantenresten die als grond voor andere planten kan dienen. Vaak ontstaat veengrond in drassige, laaggelegen delen waar het grondwater hoog staat. Gedroogd kennen we laagveen als turf, dat al door de Romeinen als brandstof werd gebruikt. In alle provincies behalve de zuidelijke zijn gebiedjes met laagveen te vinden.

Ook hoogveen is een opeenhoping van onverteerde plantenresten, maar dan voornamelijk van veenmos. Grote plakken veenmos groeien aan de oppervlakte en sterven aan de onderkant af. Zo vormt zich in de loop van duizenden jaren een metersdikke veenlaag. Veenmos (*Sphagnum*) kan veel regenwater opzuigen en kan wel voor meer dan 90 procent uit water bestaan. Regenwater bevat nauwelijks voedingsstoffen en veenmos is een van de weinige planten die in een dergelijke schrale omgeving kan gedijen. Hoogveen is dan ook voedsel-arm. Hoogveengebieden zijn in alle provincies te vinden behalve in Zeeland, Noord- en Zuid-Holland. In België komt hoogveen in de Hoge Venen voor.

Lössgrond

Lössdeeltjes zijn iets groter dan kleideeltjes, maar kleiner dan zandkorrels: de korrels zijn tussen de 20 – 40 µm groot. Löss bevat zowel kwarts als kleimineralen. Löss heeft een fijne, open structuur en heeft een gele, bijna oranje kleur. Löss is goed waterdoorlatend. Op löss vormen zich niet snel plassen, omdat regen gemakkelijk wegsijpelt naar de ondergrond. Door de open structuur kan ook zuurstof in de lössgrond doordringen.

Door al deze landbouw-technisch prettige eigenschappen is löss

ideaal als landbouwgrond. Löss is gemakkelijk te bewerken en door het hoge gehalte aan organische stoffen ook nog erg vruchtbaar. Löss komt voor in de streken bij Groesbeek en ook wat rond Arnhem in de buurt van de stuwwallen. Echter, in Belgisch- en Nederlands-Limburg daalde het meeste löss neer uit de zand- en stofstormen die tijdens de laatste IJstijd over België en Nederland trokken. Het gebied dat nu de Noordzee, Nederland en België beslaat, was toen een droge, troosteloze vlakte. Er zijn daar plekken waar de laag löss wel 20 meter dik kan zijn.

Leem

Leem bestaat voornamelijk uit silt (deeltjes met korrelgrootte tussen 2 µm – 50 µm). Leem wordt zowel door de wind als door rivieren afgezet.

Organische stof

Naast mineralen in de vorm van zand, klei, löss of leem bevat de bodem organische stof. Organische stof kent verschillende stadia: van heel vers (plantenresten, gevallen bladeren, dode muis) tot humus. Humus bestaat uit de langzaam verteerde resten organische stof; dat wat uiteindelijk van de biologische massa overblijft. Regenwormen, pissebedden en micro-organismen leven in en van organische stof. Ze breken de verse biologische massa af (*humificatie*) en verbeteren de structuur van de grond. Uiteindelijk wordt humus omgezet in mineralen. Dit proces van *mineralisatie* kan wel tweehonderd tot tweeduizend jaar duren.

Stikstofkringloop

Stikstof (N₂) wordt door planten (en alle andere levende wezens)

Spoorelementen

Spoorelementen zijn stoffen die in de grond voorkomen en in zeer kleine hoeveelheden door planten worden opgenomen. Sommige spoorelementen, zoals de metalen borium (B), mangaan (Mn), molybdeen (Mo), ijzer (Fe), zink (Zn) en koper (Cu) zijn noodzakelijk voor een plant en vervullen in de plant vele essentiële functies. IJzer is belangrijk voor de fotosynthese omdat het helpt bij het aanmaken van chlorofyl; bladgroenkleurstof. Mangaan is belangrijk voor het kiemen en de groei. Koper is noodzakelijk voor de aanmaak van *lignine*, onderdeel van de plantencel. Door een tekort aan spoorelementen in de grond krijgen planten verschijnselen van gebrek als verkleurde bladeren, bruine randen aan het blad en slappe bladeren.

ZADEN

Zaden

Zaden voor de moestuin zijn er te kust en te keur. De meeste groente is gemakkelijk vanuit zaad op te kweken. Er zijn zaadvaste zaden en F1-hybriden. Zaadvaste zaden zoals erfgoedzaden, ook wel 'heirloom'* genoemd, komen voort uit de klassieke manier van veredelen: kruisen en selecteren. De planten die uit het zaad voortkomen, hebben allemaal zo'n beetje dezelfde eigenschappen. Zaad gewonnen van planten uit zaadvast zaad zijn zelf ook zaadvast. Generaties lang blijft zo'n ras planten met identieke eigenschappen voortbrengen, mits er geen 'vervuiling' door bestuiving van andere planten plaatsvindt of enige vorm van selectie, natuurlijk of kunstmatig.

F1-hybriden ontstaan uit een kruising van twee zaadvaste rassen. Zaadvaste rassen met goede eigenschappen (opbrengst, grootte, weerbaarheid), worden door plantenveredelaars gekruist om zaad te produceren waarin de goede eigenschappen van beide ouderplanten (P) zijn gecombineerd.

De eerste generatie zaad (F1) uit de twee zaadvaste ouderplanten levert uniforme planten. Een volgende generatie van planten uit zaad (F2), gewonnen van F1-hybride-planten, is alles behalve uniform. F2-planten verschillen onderling sterk in eigenschappen, er is sprake van een grote variatie. De uniformiteit van de F1-hybriden is verdwenen omdat F1-hybriden bastaarden zijn: de eigenschappen van de verschillende ouders komen willekeurig tot uiting in het nageslacht. Daarom zijn F1-hybriden ongeschikt voor de zaadwinning.

Zie ook *Kruisen*, pag. 72.

Zaadvast	F1-hybride
Opbrengst onzeker	Grote opbrengst
Planten verschillen onderling	Uniforme eigenschappen
Goedkoop	Hogere prijs
Zaadwinning mogelijk	Zaadwinning onmogelijk

Het gebruik van zaadvast of F1-hybride is een keuze. In de tuinbouw worden F1-hybriden veel toegepast omdat de eigenschappen (grootte, smaak, kleur) vastliggen. In de tuinbouw is het uiterst uitzonderlijk

wanneer voor eigen zaadwinning wordt gekozen. Die is niet goed te combineren met het commercieel kweken van groente. Vóór de uitvinding van de F1-hybride kwam dit daarom in de moderne landbouw evenmin vaak voor.

Voor de moestuinier is die zekerheid misschien minder van belang. Als zaadwinning echter gewenst is, kies dan zaadvast, omdat F1-hybriden onvoorspelbare bastaarden zijn. Zaadwinning op kleine schaal kan voor een moestuinier financieel voordeel opleveren. Zaden in kleine hoeveelheden voor de consument zijn namelijk relatief duur. Ook heeft zelf overgehouden zaad soms verrassende resultaten die alleen al door hun uitzondering waardevol zijn. Welke tuinder geniet er nu niet van een vreemde eend in de bijt in de vorm van een paarse wortel?

Verpakking, houdbaarheidsdatum

Zaden worden geleverd in zakjes. Bij aankoop horen deze uiteraard gesloten te zijn. Het ene merk maakt meer werk van de verpakking dan het andere. Soms zijn de zaadjes in plastic binnenzakjes geseald of is de binnenkant van het zakje voorzien van een beschermend laagje folie. Op de zakjes staat de houdbaarheidsdatum. Die moet natuurlijk niet overschreden zijn. De kiemkracht is dan flink verminderd; veel van het zaad zal niet opkomen. Koop dus nooit zaad dat niet is voorzien van een datum!

Zaden zijn dus niet onbeperkt houdbaar. Groentezaden gaan een aantal jaren mee, waarbij de manier waarop ze worden bewaard belangrijk is. Bewaar zaden daarom bij voorkeur in de afgesloten oorspronkelijke verpakking op een droge, koele en donkere plaats. De houdbaarheid neemt toe als goed gedroogde zaden in een luchtdichte doos in de diepvries bij -18°C worden bewaard. Zaden verdragen in het algemeen kou goed. Ook in de natuur overwinteren zaden immers in de bevroren aarde. Toch is enige voorzichtigheid op z'n plaats: als zaad niet helemaal droog is, vriezen de zaadjes stuk. Haal het bevroren zaad een dag voordat je het gaat gebruiken uit de diepvries en laat het bij kamertemperatuur ontdooien.

**DE F VAN F1 KOMT
VAN FILIUS, HET
LATIJNSE WOORD
VOOR ZOON**

* ook vergeten groenten worden wel 'heirloom' genoemd.

- **Blauwe bes** De blauwe bes behoort tot de heidefamilie. Hij is afkomstig uit het noordoosten van de Verenigde Staten: niet te verwarren met de inheemse bosbes. De blauwe bes wordt in het vroege voorjaar gesnoeid – als dat nodig is. Hij heeft niet veel snoei nodig; eens in de drie à vier jaar volstaat. Knip dan het teveel aan takken in het hart van de heester weg. De blauwe bes kan anderhalf tot twee meter groot worden en kan dertig jaar oud worden.
- **Bramen** nemen in de loop van de zomer ongemerkt behoorlijk wat ruimte in. Snoei in de herfst de takken die vrucht hebben gedragen eraf. Knip in het voorjaar de zijtakken van de uitlopers terug tot ongeveer 10 centimeter. Leid de meterslange uitlopers langs draden aan palen. Doornloze bramen worden minder groot dan die met doorns.
- **Druiven** behoren met onder meer de notenbomen (zie kader pag. 144) tot de bloedende bomen. Dat houdt in dat deze uitsluitend kunnen worden gesnoeid als de sapstroom vrijwel stilstaat. Druiven worden daarom in de rustperiode van half december tot eind januari gesnoeid. Wordt er gesnoeid als de sapstroom op gang is gekomen – bij het uitlopen van de druif – dan ‘bloedt’ de druif

Notenboom

Een notenboom moet zo weinig mogelijk worden gesnoeid. Als het toch moet, dan uitsluitend in de zomer.

In de winter – zelfs in de rustperiode – gaat de boom bloeden uit de snoeiwonden. In de zomer gaat de sapstroom naar de bladeren en de rijpende vruchten; het bloeden is dan minimaal.

hevig (hij verliest levenssappen) en duurt het lang voordat de plant zich herstelt. De eerste jaren hoeft een druif niet te worden gesnoeid. Leidt een paar uitlopers horizontaal langs een muur of rek. Op deze zijarmen van de druif groeien vruchtdragende zijtakjes.

Na een paar jaar wordt de druif in z'n definitieve vorm gesnoeid met links en rechts zijarmen. De zijtakjes worden steeds in de rustperiode tot twee ogen (± 10 centimeter lengte) teruggesnoeid. Uit deze ogen lopen

de nieuwe scheuten uit. Als een zijarm enige jaren vrucht heeft gedragen, kan deze worden weggehaald en kan een bestaande scheut tot een nieuwe zijarm uitgroeien. In de zomer vindt zomer-

snoei plaats om de druiven licht te geven zodat ze beter rijpen.

- **Frambozen** worden vaak als eenjarige stek aangeboden. Er zijn zomer- en herfstframbozen. De eerste geeft vruchten in eind juni, begin juli, de laatste in augustus en begin september. De zomerframboos draagt vrucht op tweejarig hout, de herfstframboos op takken die in hetzelfde jaar zijn gevormd. Plant de frambozen in voedzame grond en bindt de takken op aan draden tussen palen.
- **Herfstframboos:** snoei in het najaar of aan het einde van de winter alle takken die het jaar ervoor vrucht hebben gedragen. In het voorjaar maakt de herfstframboos nieuwe scheuten; als deze 20 tot 30 centimeter lang zijn, bind je de acht dikste scheuten aan de draden tussen de palen. De rest snoei je weg.
- **Kersen:** zie *Pruimen*.
- **Kruisbessen** dragen ook op het eenjarige hout. Kruisbessen produceren veel scheuten; laat de sterkste staan en snoei de rest weg. Haal oud vruchthout weg. Snoei in de winter bij droog weer. Het snoeien van fruitbomen is nodig om de boom vitaal te houden, zodat jaarlijks jong vruchthout ontstaat, en om de boom lucht en licht te geven. Rijpend fruit heeft immers zon nodig. Snoei takken die elkaar kruisen weg en ook die omhoog gaan. Deze dragen geen vruchten en kosten de boom veel energie. Beschadigde en zieke takken moeten ook worden weggeknipt. Aan dragende takken (gesteltakken) ontstaat vruchthout. Snoeiafval mag in veel gemeentes niet meer worden verbrand. Verhakselen heeft niet de voorkeur omdat ziektes en schimmels op zieke takken daarmee niet uit de directe omgeving verdwijnen. Beter is het om snoeihout af te voeren naar de gemeentelijke milieustraat. Veel volkstuinverenigingen hebben containers staan voor groenaafval.
- **Pruimen** en kersen moeten niet in de winter worden gesnoeid, want dan zijn ze erg gevoelig voor de schimmel loodglans. Snoeien kan na de bloei in het voorjaar of direct nadat ze vrucht hebben gedragen. Bovendien genezen snoeiwonden in het voorjaar en de herfst sneller dan in de winter.
- **Zwarte bessen** dragen vrucht op eenjarig hout. Snoei dit eenjarig hout direct na de oogst terug tot aan de grond.

Tip

Wacht met het schoffelen of onkruidvrij maken van de boomspiegels onder fruitbomen tot na de IJsheiligen (11 t/m 15 mei). Losse grond isoleert de bodem, wat de kans op vorst erboven groter maakt. Zwarte, gesloten grond neemt warmte op en kan dat ook weer afgeven; dat kan 's nachts zomaar 2 tot 3 graden schelen.

In de moestuin kan compost en mest worden verdeeld over de grond. Doe dit niet als de aarde nat is (je laarzen worden zwaar van de aarde die eraan blijft hangen), maar als het licht vriest en droog is. Hark de mest en compost lichtjes door de aarde. Op zware gronden lukt dat niet erg, spitten of frezen lijken dan de enige mogelijkheden. Helaas gaat dat beide ten koste van de bodemstructuur.

In januari kan het teeltplan en de bijbehorende indeling voor het jaar worden gemaakt. Heb je last van knolvoet, de lastig te bestrijden schimmelziekte bij kool? Houd hiermee rekening bij het maken van het teeltplan: plan dan geen radijzen of raapstelen tussen de tuinbonen en erwten als je daar later in het seizoen (nateelt) spruiten of boerenkool wilt zetten.

Zaden kunnen worden besteld en de moestuin kan worden ingericht. Bestaande bedden kunnen worden klaargemaakt voor de nieuwe teelt. Hark de bedden aan, verwijder stenen en maak grote kluiten fijn.

Is het gereedschap gebruiksklaar? Vijl de onderkant van de spade weer scherp en zet hem in de olie. Zitten de harken, schoffels en rieken nog wel vast aan de steel? Het vervangen van aangetaste en versleten stelen is een mooi karweitje voor regenachtige dagen – daar zijn er immers genoeg van in de eerste maanden van het jaar.

Zaaien en planten

In dit deel wordt de teelt van gangbare gewassen besproken. Ze worden in het algemeen besproken; binnen een soort zijn grote variaties mogelijk. Het overzicht geeft een indicatie van tijdstip van (voor-) zaaien en planten en soms soort-specifieke informatie. Het overzicht

beoogt een handleiding te zijn voor het plannen van het zaaien en planten.

In de volle grond en in de kas

In januari kun je nog niets in de volle grond zaaien. In februari kunnen de knollen van de gemakkelijk te telen aardpeer de grond in. Pas in maart kan er volop in de volle grond worden gezaaid: onder meer erwten, kapucijners, peultjes, postelein, prei, raapstelen, radijs, rapen, snijbiet, spinazie, spruitjes, tuinkers, uien en wortelen.

Voorzaaien in de kas of op de vensterbank kan al vanaf januari: kolen, sla, spinazie en tuinbonen.

In februari kan al meer worden voorgezaaid: onder meer aubergines, erwten, bloemkool, komkommers, meloenen, rode kool en broccoli, paprika's, pepers, prei, radijs, sla, spinazie, tomaten, tuinbonen en uien.

In maart wordt het ook weer druk in de kas of de vensterbank: voorzaaien van onder meer andijvie, aubergine, paprika's, pepers, peterselie en postelein.

Vervroegen en forceren

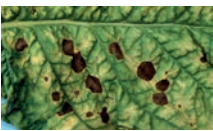
Met behulp van een kas, serre of koude bak kan de teelt van koudegroente worden vervroegd. Als buiten regen en kou overheersen, kan onder glas de lente al een beetje beginnen. Onder glas kan het moment van oogsten wel zo'n zes tot acht weken worden vervroegd. Onder folie lukt vervroegen ook, met een week of vier. Behalve dat je een vroege oogst hebt, ben je plaaginsecten als koolvliegen en bladluizen ruimschoots voor.

Daarnaast kunnen groenten worden *geforceerd*, waarbij het groeiproces zodanig wordt versneld dat er eerder kan worden geoogst.

Rabarber laat zich goed forceren. Daarvoor heb je een bleekpot nodig: een aardewerken klok –'cloche' – die over een plant wordt gezet. De plant wordt bedekt met bleekpotten waaronder het donker is en waarin het ook warmer is dan buiten de pot. Onder invloed van de warmte gaan de stelen

**DONDER IN HET
DORRE HOUT, GEEFT
EEN VOORJAAR NAT
EN KOUD**

ZIEKTES EN SCHIMMELS

NAAM	OMSCHRIJVING	REMEDIË EN PREVENTIE	AFBEELDING
Aardappelmoeheid, zie <i>Cystenaaltje</i>			
Aardappelziekte, zie <i>Phytophthora</i>			
Aardbeibloesemkever (<i>Anthonomus rubi</i>) <i>Bloemknopafsteker</i>	Deze 3 millimeter grote kevers komen voor op aardbeien, frambozen en bessen. De kevers leggen hun eieren in de bloemknoppen en vreten aan de bloemknoppen, waarna deze verwelken.	Lastig te bestrijden; zodra kleine gaatjes in de kroonblaadjes zichtbaar worden, controleren op kevers en deze verwijderen.	 Foto: James Lindsey at Ecology of Commanster
Aardruis (<i>Agrotis</i>)	Rupsen van de worteluil (nachtvlinders) – niet te verwarren met emelten. Aardruisen rollen bij aanraken op; emelten doen dat niet.	Loopkevers, spitsmuizen en vogels (kippen!) zijn de natuurlijke vijanden. Zorg voor een gevarieerde beplanting waartussen de natuurlijke vijanden zich thuis voelen. Bestrijden met aaltjes .	 Aardruis van grote worteluil Foto: Rasbak - CC*
Aardvlo (<i>Psylliodes</i>)	Een klein kevertje, 2 tot 3 millimeter groot. De aardvlo leeft op kruisbloemigen waarvan het de jonge blaadjes eet.	Nevelen met natuurpyrethrum , of: een latje met lijm insmeren, tussen de planten bewegen, waarop de aardvlooiën wegspringen en vastplakken.	 Foto: James Lindsey at Ecology of Commanster
Alternaria <i>Alternaria ssp.</i>	Schimmelziekte, waarvan de sporen in de grond en op achtergebleven aardappelloof overwinteren.	Bestrijden met Mycostop , een preparaat met de bacterie <i>Streptomyces griseovirides</i> : deze koloniseert de wortel van de plant voordat o.m. Alternaria zich er kan vestigen.	 Alternaria op blad van tabaksplant Foto: R.J. Reynolds Tobacco Company – CC*
Appelbladroller, zie <i>fruitmot</i>			
Appelschurft (<i>Venturia inaequalis</i>) Zelfde schimmelsoort veroorzaakt perenschurft (<i>Venturia pirina</i>)	Deze schimmel komt vooral voor op vochtige plekken en in gebieden met veel regen, waardoor de bladeren lang nat blijven. De schimmelsporen beschikken dan over voldoende vocht om te kiemen. Schurftplekken verschijnen op blad en appel.	In de professionele fruitteelt wordt precies gevolgd hoe lang het blad nat blijft (natbladperiode) en de temperatuur bijgehouden. De combinatie van beide is bepalend voor het ontstaan van schurft. Na spuiten het afgefallen blad opruimen voorkomt besmetting; de schimmel overwintert in het blad. Zorg dat de wind vrij spel heeft in de boom.	 Appelschurft op 'Elstar' Foto: TuinTekst